

PADEREWSKI W ZBIORACH POLISH MUSIC CENTER

MAREK ŻEBROWSKI

Paderewski spacerujący po Pismo Beach w Kalifornii, lipiec 1921 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Ignacy Jan Paderewski (1860-1941) był pianistą, kompozytorem, politykiem i filantropem. Wychował się na Podolu (obecnie na Ukrainie), a po studiach w Warszawie, Berlinie i Wiedniu w latach 70. i 80. XIX wieku zadebiutował z wielkim sukcesem w Paryżu w 1888 r., co zapoczątkowało jego wielką, półwieczną międzynarodową karierę koncertową. Choć przez krótki okres (1897-1903) był właścicielem majątku w Kąsnej Dolnej niedaleko Ciężkowic w Małopolsce, po ślubie z Heleną von Rosen-Górką w 1899 r. Paderewski przeniósł się na stałe do Szwajcarii. Przez następne 40 lat Riond-Bosson – willa pianisty nad jeziorem w pobliżu Lozanny – stała się jego główną rezydencją i domem, gdzie Paderewski zebrał kolekcję wybitnych dzieł sztuki, historycznie ważnych dokumentów i pamiątek z wielu podróży, jak i pokaźną bibliotekę książek, osobistych papierów i korespondencji. Po wyjeździe Paderewskiego do

Stanów Zjednoczonych w 1940 r. i jego śmierci tamże rok później, zawartość Riond-Bosson została zinwentaryzowana przez notariusza Paderewskiego Marcela Gonvers, spakowana do 82 kontenerów przez osobistą sekretarkę Heleny Paderewskiej, Helenę Liibke, i zdeponowana w magazynie w Lozannie.¹ Po odnalezieniu testamentu Paderewskiego w Paryżu prawie 10 lat później, zgodnie z życzeniami testatora, przedmioty składowane w Lozannie zostały wysłane do Polski i umieszczone w różnych archiwach i kolekcjach.²

Opuszczając Szwajcarię w 1940 r. razem ze swoją siostrą Antoniną i rodziną osobistego sekretarza, Sylwina Strakacza (towarzyszyły mu żona Aniela i córka Anna), Paderewski i jego

1 Perkowska-Waszek, Małgorzata i Strakacz-Appleton, Anne: *Za kulisami wielkiej kariery: Paderewski w dziennikach i listach Sylwina i Anieli Strakaczów*. Musica Iagellonica, Kraków, 1994

2 Ibidem.

Pocztówka do Heleny Liibke podpisana przez Paderewskiego, jego siostrę Antoninę oraz Sylwina i Anielę Strakaczów. Perpignan, Francja, 26 września 1940 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

współtowarzysze podróży mogli zabrać bardzo ograniczoną ilość bagażu.³ Wiele lat później, gdy Helena Liibke postanowiła wyemigrować ze Szwajcarii i osiedlić się w Los Angeles razem z rodziną Strakaczów, mogła zabrać ze sobą wiele dokumentów i pamiątek dotyczących nie tylko Paderewskiego i jego żony, ale także i rodziny Liibke.

Ostatni rok życia Paderewski spędził głównie w Nowym Jorku z małym wyjątkiem zimowej podróży na Florydę na początku 1941 r. Po śmierci pianisty w czerwcu 1941, Strakacz przekazał wiele osobistych przedmiotów Paderewskiego jak i dokumentów i mebli do takich instytucji jak m. in. Polish Museum of America w Chicago czy Polish Women's Alliance of America. W drugiej połowie XX w. niektóre dokumenty i pamiątki po Paderewskim były przekazane do lub zakupione przez Hoover Institution przy Stanford University, albo też nabyte na różnych aukcjach przez prywatnych kolekcjonerów.

*** *** ***

Archiwum Paderewskiego w Polish Music Center [PMC] w Los Angeles jest ważnym i wyjątkowym źródłem materiałów przekazanych przez wiele organizacji i osób prywatnych w przeciągu ostatnich 30-tu lat. Kolekcja ta została zapoczątkowana przez założycielkę i pierwszą dyrektorkę PMC, Wandę Wilk, która przekazała pierwsze wydania dzieł muzycznych redagowanych przez Paderewskiego (The Century Library of Music in Twenty Volumes), najróżniejsze książki i dzieła sztuki (w tym oryginał karykatury pianisty), ryciny i inne podobne eksponaty. Pod koniec lat 90-tych, kolejna dyrektorka PMC, dr Maja Trochimczyk, zdeponowała kilka historycznych zdjęć Paderewskiego, szkic listu, pocztówki,

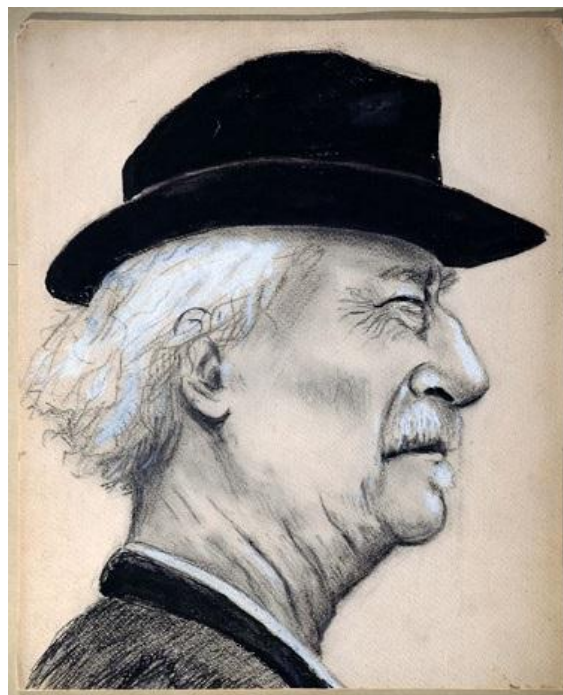
3 Strakacz, Aniela: *Paderewski As I Knew Him*, Rutgers University Press, 1949. We wpisie z 23 września 1940 r. czytamy: „Wszystko z Riond-Bosson zostało spakowane, ale Sylwin i ja bierzemy ze sobą po jednej walizce, pani Wilkońska dwie, a Prezydent pięć. Reszta, łącznie z papierami i dokumentami, zostanie pod pieczę Leniutki i pana Valloton.”

ryciny i reklamy firmy Steinway jak i nagrania na pianole firmy Aeolian/Duo Art. W tym samym okresie, córka Sylwina Strakacza, Anna Strakacz-Appleton, przekazała do PMC programy koncertów Paderewskiego w Ameryce z lat 1920-tych i 30-tych, znaczki pocztowe upamiętniające pianistę, wycinki prasowe jak i materiały z Festiwalu im. Paderewskiego, który zaczął działalność w kalifornijskim Paso Robles na początku lat 90-tych.

Ta dość pokaźna kolekcja została mocno powiększona w 2008 r. materiałami przekazanymi do PMC przez prywatnego kolekcjonera działającego wspólnie z Anną Strakacz-Appleton. Wtedy też

kolekcja pamiątek po Paderewskim w PMC została oficjalnie nazwana: „Archiwum Paderewskiego: Kolekcja Paso Robles”. Zamieszkała w północnej Kalifornii do śmierci w 2015 r., Anna Strakacz-Appleton kontynuowała przekazywanie muzealiów i obiektów należących do Paderewskiego i jego żony, tak jak i książek z biblioteki pianisty.

Wśród wielu ciekawych i unikalnych obiektów w Archiwum Paderewskiego najważniejszą częścią kolekcji jest około tysiąca zdjęć i negatywów ukazujących aspekty prywatnej i komercyjnej działalności Paderewskiego, które w większości były dotychczas szerzej nieznane. Są tam zdjęcia dokumentujące wnętrza szwajcarskiego domu pianisty, spotkania z politykami i artystami, przyjęcia dla rodziny i przyjaciół. Znajdują się tam także fotografie uczniów Paderewskiego, Heleny Paderewskiej (z życia prywatnego, w mundurze Białego Orła z lat I. wojny światowej w Ameryce północnej, na łożu śmierci), jak i Antoniny—siostry Paderewskiego—z całą plejadą gości i innych mieszkańców Riond-Bosson. Jest też bogaty wybór zdjęć z podróży pianisty po Stanach Zjednoczonych. Szczególnie interesujące są fotografie zrobione w Kalifornii, gdzie Paderewski zatrzymywał się na kilka tygodni podczas swoich tournée i odwiedzał swoje rancza w Paso Robles w rejonie Central Coast. Kalifornijskie zdjęcia dają rzadki wgląd w chwile odpoczynku Paderewskiego, gdy grał w golfa, przechadzał się po plaży, spacerował wśród swych gajów migdałowych, czy zasadzał krzewy winorośli na swym Ranczo San Ignacio. Są też widoki wycieczek po atrakcjach turystycznych Central Coast wraz z przyjaciółmi,

Paderewski - karykatura/portret (poł. 1932 r.). Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Sprawdzanie gruntów pod przyszłą winnicę, Paso Robles, Kalifornia, marzec 1921 r. Paderewski (w środku), Sylwin i Aniela Strakaczowie (w oddali z prawej strony), Helena Paderewska (z lewej). Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Paderewski i Władaw Górski. Ranczo Santa Helena, Paso Robles, Kalifornia, sierpień 1921 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Paderewski, Zygmunt Stojowski i William Hemphill (zarządzał ranczami migdałowców Paderewskiego). Paso Robles, Kalifornia, lipiec 1927 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

spotkania z muzykami czy głowami państw w Hotelu El Paso de Robles, i zdjęcia Paderewskiego z dumą ukazującego swym gościom imponujące rozmachem gaje migdałowe i winnice. Dodatkowo są też zdjęcia Paderewskiego z żoną zrobione z okazji odwiedzin Ranczo Santa Maria, gdzie prowadzono poszukiwania ropy naftowej.

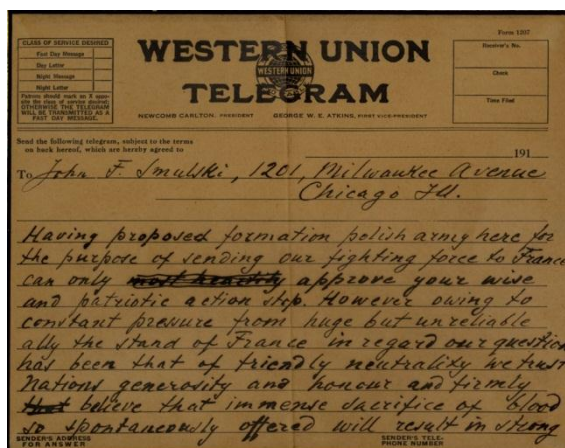
Poza tak bogatym zbiorem zdjęć, Archiwum Paderewskiego w Polish Music Center także posiada wiele innych dokumentów, m. in. telegramy wysłane do i przez Paderewskiego podczas jego podróży po Ameryce północnej. Spośród nich najważniejszym i historycznie znaczącym dokumentem jest trzysstronicowa ręcznie napisana depesza do Johna Smulskiego, lidera Polonii w Chicago. Paderewski postuluje utworzenie ochotniczej armii polskiej, która miałaby walczyć na froncie zachodnioeuropejskim razem z aliantami podczas I wojny światowej.

Kalki maszynopisu ze szczegółami tras koncertowych pianisty w końcu lat 20-tych i na początku lat 30-tych zawierają daty, miejsca występów i honoraria, dając tym samym wgląd na olbrzymią skalę podróży Paderewskiego i jego zarobków. Pokażna część programów z koncertów i wycinków prasowych o recitalach pianisty wraz z dokumentacją nadania Paderewskiemu doktoratu

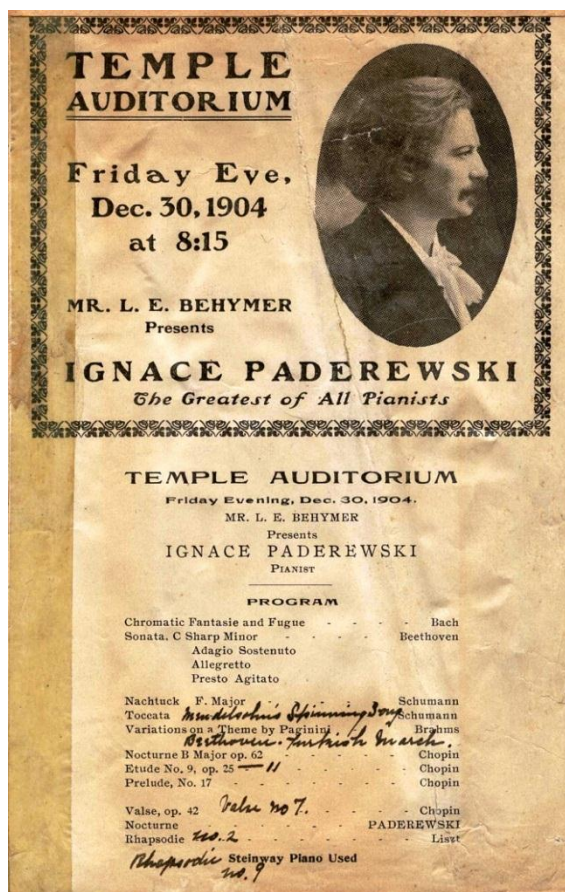
honoris causa przez University of Southern California w 1923 r. jak i pamiątki dotyczące filmu *Sonata księżycowa* (1937), w którym pianista grał jedną z głównych ról, trafiły do Polish Music Center w 2008 r.

Poza wyżej opisanymi dokumentami, Archiwum Paderewskiego posiada także wiele muzealiów, w tym kilka unikalnych pamiątek osobistych. Jest tam m.in. kieszonkowy zegarek (prezent od ojca z wygrawerowanym incipitem słynnego *Menueta* Paderewskiego), kilka talii kart (Paderewski był entuzjastą brydża), i biżuteria (w tym sygnet, który pianista otrzymał od królowej Wiktorii i ciekawie opisał w swoich *Pamiętnikach*). Archiwa Polish Music Center także są w posiadaniu garderoby pani Heleny Paderewskiej, w tym kilku ręcznie uszytych torebek, kołnierzyków z belgijskiej koronki czy szpilek do kapeluszy. Jeden obiekt dokumentujący podróż Paderewskiego po świecie zachował się też w kolekcji PMC: jest to skórzana walizka pianisty z własnoręcznie wpisanym nazwiskiem na nalepkach i etykietami wielu hoteli i linii morskich, którymi podróżował Paderewski po świecie.

Niektóre mniejsze obiekty z jego szwajcarskiej rezydencji (oryginalne portrety, malarstwo z Riond-Bosson, historyczne mapy, dyplomy i certyfikaty podpisane przez Paderewskiego) pozwalają na wyobrażenie sobie prywatnego życia pianisty. Jest też kilka fragmentów rękopisów muzycznych (pierwsze kilka taktów *Menueta* z autografem pianisty z pierwszego tournée po USA w 1892 r. jak i fragment finału Sonaty fortepianowej), które podsumowują kategorię osobistych przedmiotów artysty w Archiwum Paderewskiego w Polish Music Center.

Pierwsza strona z 3-stronicowego odręcznego telegramu do Jana Smulskiego (1917 r.) Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Program recitalu Paderewskiego w Los Angeles, Kalifornia, 30 grudnia 1904 r. Fragment albumu na wycinku z kolekcji Zygmunta i Luizy Strojowskich, Polish Music Center, USC.

Helena Paderewska i jej lalki sprzedawane w Stanach Zjednoczonych na rzecz funduszu pomocy Polsce. Paso Robles, California (1917? r.). Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Ważnym jest także fakt, że Archiwum PMC zawiera również obiekty związane z różnymi osobami zamieszkającymi w Riond-Bosson przed wyjazdem Paderewskiego do Stanów Zjednoczonych w 1940 r. Wśród nich dwie najważniejsze osoby to Helena Liibke – osobista sekretarka pani Paderewskiej i Sylwin Strakacz – prawa ręka Paderewskiego i dyplomata w służbie RP do 1945 r.

Wyraźnie zafascynowana fotografią, Helena Liibke udokumentowała wiele codziennych wydarzeń w Riond-Bosson w latach 1920-1940 przy pomocy aparatu Kodak „Brownie”, podarunku od Paderewskiego który także jest w naszej kolekcji. Umieszczając zdjęcia w kilku albumach, Liibke także podała daty i zidentyfikowała osoby na fotografiach, co jest wyjątkowo cenną informacją dla kolejnych pokoleń historyków. Wśród albumów Liibke z Riond-Bosson znajdują się nie tylko zdjęcia zebrzań i przyjęć, fotografie różnych dygnitarzy (gen. Władysław Sikorski, premier Grecji Wenizelos, polscy i francuscy politycy i dyplomaci, reprezentacji amerykańskiej Polonii), ale i osoby które zasiadały do eleganckiego stołu Paderewskiego. Helena Liibke także utrwaliła bogato wyposażone wnętrza willi wraz z kolekcją obrazów i mebli, sypialnię i gabinet Paderewskiego, a nawet i zasobną piwnicę win.

Pierwsze kilka taktów *Menueta* z autografem pianisty z pierwszego tournée po USA w 1892 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Fotografie Heleny Liibke także ukazują okazałe tereny Riond-Bosson z ogrodami, parkami i szklarniami gdzie widać zainteresowanie Paderewskiego kultywacją winorośli. Jest też seria zdjęć kurników pani Paderewskiej z dumną właścicielką rzadkich odmian kur i kurcząt.

Kolejny i nieoczekiwany unikat w Archiwum Paderewskiego to albumy rodzinne Heleny Liibke (1893-1986) ze zdjęciami rodziców i rodzeństwa i serią zdjęć przedstawiającą budowę kolei transsyberyjskiej w Rosji.⁴ Ojciec Heleny Liibke był inżynierem kolejowym, nadzorującym irkucki sektor tego

4 Bardziej szczegółowy życiorys Heleny Liibke: Perkowska-Waszek, Małgorzata i Strakacz-Appleton, Anne, *op. cit.*

monumentalnego przedsięwzięcia. Te wyjątkowo cenne zdjęcia zostały dołączone do Archiwum Paderewskiego dzięki hojności Anny Strakacz-Appleton, która także darowała Polish Music Center wiele albumów dotyczących Paderewskiego ze zdjęciami zrobionymi przez Helenę Liibke i przekazane Annie Strakacz-Appleton po śmierci Liibke w Kalifornii w 1986 r.

Helena Paderewska na farmie kurczaków, rezydencja Riond-Bosson, Szwajcaria. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Po śmierci Anne Strakacz-Appleton w 2015 r. Polish Music Center otrzymało także wiele książek o historii Polski i literaturze z księgozbiorów Paderewskiego, Sylwina Strakacza i Heleny Liibke. Wiele z nich zawiera odręcznie wpisane dedykacje autorów dla Paderewskiego, jego żony, Sylwina i Anieli Strakacz, a także Anny Strakacz-Appleton i Heleny Liibke. Wśród nich jest także tom *Pamiętników* Paderewskiego ze wzruszającym wpisem pianisty dla Heleny Liibke w przeddzień jego ostatniej podróży do Stanów Zjednoczonych we wrześniu 1940 r. Kolejny rarytas to *Pamiętniki* Heleny Modrzejewskiej z jej autografem, który został przekazany Annie Strakacz-Appleton i подарowany Polish Music Center.

Gabinet Paderewskiego, rezydencja Riond-Bosson, Szwajcaria, poł. lat 30. XX w. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Paderewski, Ernest Schelling, Albert Tadlewski i Fritz Kreisler. Rezydencja Riond-Bosson, Szwajcaria, 26 lipca 1936 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

*** *** ***

gen. Sikorski
30. III. 1935

Pani Béziers, pani amb. Clauzel, pani Aleksandry,
gen. Sikorski, Kons. d'Aleandry, Ambassador Clauzel
& Pani Prezydent.

Strona z albumu ze zdjęciami wykonanymi przez Helenę Liibke ukazującymi generała Sikorskiego i francuskich polityków odwiedzających Paderewskiego w rezydencji Rioud-Bosson, Szwajcaria, marzec 1930 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC.

Oprócz wyjątkowo ważnego i wielkiego daru od kolekcjonera z Central Coast i Anny Strakacz-Appleton a także później od jej córek - Amy, Louizy i Marguerite - zbiory Polish Music Center związane z osobą Paderewskiego zostały powiększone poprzez dwie osobne kolekcje, które zostały przekazane Centrum z innych źródeł. Pierwsza z nich to „Kolekcja Zygmunta i Luizy Stojowskich”, przekazana do Polish Music Center w 2006 r. przez braci Alfreda i Henryka Stojowskich. Ich ojciec, Zygmunt Stojowski (1870-1946) był pianistą, kompozytorem i pedagogiem w Nowym Jorku i Kalifornii. Bliski przyjaciel Paderewskiego, już od lat 1880-tych Stojowski studiował w Paryżu i był świadkiem debiutu Paderewskiego tamże. Paderewski i Stojowski współpracowali przy wielu różnych projektach, nie tylko muzycznych. Ponieważ Paderewski nie miał czasu na działalność pedagogiczną (i tylko z małymi wyjątkami wolał nie zajmować się ambitnymi studentami), często odsyłał takie prośby do Stojowskiego w Nowym Jorku. Gdy Paderewski podróżował po Ameryce północnej z koncertami i przemowami na rzecz Polski podczas I wojny światowej, Stojowski był jednym

z głównych organizatorów wielu wydarzeń charytatywnych i aktywnie uczestniczył wraz z Paderewskim w działalności komitetów na rzecz pomocy Polsce, do których należało wielu wybitnych polskich artystów i dystyngowanych sfer towarzyskich w Ameryce.

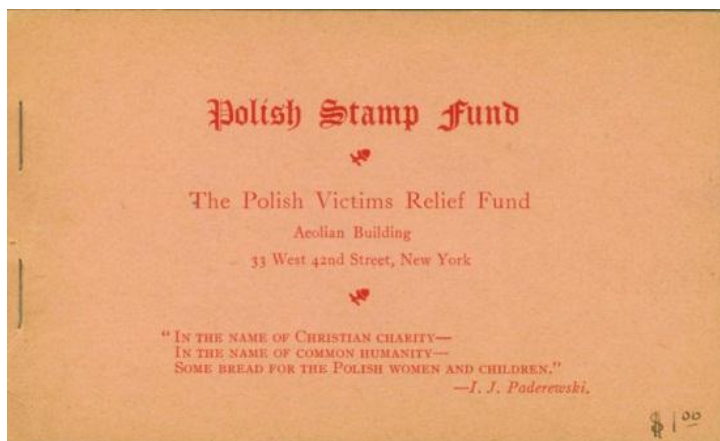
W związku z tym duża część eksponatów w Kolekcji Zygmunta i Luizy Stojowskich jest pokrewna zbiorom w Archiwum Paderewskiego i uzupełnia je poprzez dodatkową dokumentację na

wielu obszarach tematycznych. Zygmunt Stojowski i jego żona Luiza (także pianistka), zgromadzili wycinki prasowe dotyczące pianistycznych i politycznych występów Paderewskiego w Stanach Zjednoczonych. Kolekcja Stojowskiego zawiera także list siostry Paderewskiego Antoniny Wilkońskiej do Luizy Stojowskiej, wysłany z Florydy do Nowego Jorku w marcu 1940 r. jak i partyturę symfonii *Polonia* Paderewskiego ze wskazówkami skrótów muzycznych usankcjonowanych przez kompozytora podczas prób w Ameryce, na których była obecna Luiza Stojowska. Kolejną ważną część Kolekcji Stojowskiego to seria dokumentów, przedmiotów i zdjęć związanych z działalnością Polish Relief Fund - organizacji założonej przez Paderewskiego w celu pomocy Polsce podczas I wojny światowej.

Stojowski, który był w czołówce działań charytatywnych i przedsięwzięć politycznych zachował serię pocztówek z obrazami Władysława Bendy, ukazujących Polskę

Paderewski i Zygmunt Stojowski z uczniami Stojowskiego. Hotel Plaza, Nowy Jork, 5 maja 1924 r. Zygmunt i Luiza Stojowscy, Polish Music Center, USC

Klaser ze znaczkami sprzedany na rzecz pozyskania środków na Polski Funduszu Pomocy. Nowy Jork, 1916 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center. USC.

Pocztówka sprzedana na rzecz pozyskania środków na Polski Funduszu Pomocy. Nowy Jork, 1916 r. Archiwum Paderewskiego, kolekcja Paso Robles, Polish Music Center, USC

Ernest Schelling (ok. 1915? r.). Kolekcja Zygmunta i Luizy Stojowskich, Polish Music Center, USC.

i jej obywateli. Zamówione przez Paderewskiego, pocztówki te były sprzedawane na całym terytorium Stanów Zjednoczonych w celu zebrania funduszy na pomoc dla Polski w latach 1915-1919. Kolejne obiekty z lat I wojny światowej to zaproszenia, wycinki prasowe, odznaki, medaliony i znaczki związane z działalnością Polish Relief Fund. Kolejny unikat w Kolekcji Stojowskiego to „Album Paderewskiego” zawierający 26 stron wycinków prasowych, recenzji i reklam koncertów, głównie z lat 1920-1940.

Innym fascynującym obiektem w Kolekcji Stojowskiego jest fotografia Ernesta Schelling’a (1876-1939), który był ciekawą ale

dziś mało już znaną postacią. Bliski przyjaciel Paderewskiego, Schelling był także pianistą i kompozytorem (i nieoficjalnym uczniem Paderewskiego). Ponieważ jego letnia rezydencja była w okolicach Lozanny, Schelling był częstym gościem Paderewskiego w nieopodal położonym Riond-Bosson. Podczas I wojny światowej Schelling był oficerem wywiadu armii USA, a później razem z Paderewskim był organizatorem legendarnej Eskadry Kościuszkowskiej, która walczyła z Bolszewikami na południu Rosji.

Kolejne materiały uzupełniające Archiwum Paderewskiego to „Kolekcja Lineback/New York Philharmonic” przekazane na Polish Music Center w 2007 r. dzięki uprzejmości skrzypaczki Hanny Lachert z Nowego Jorku. Najbardziej cennymi obiektami w Kolekcji Lineback (głównie dokumenty dotyczące związków Zygmunta Stojowskiego z nowojorską filharmonią) są zdjęcia ślubne Paderewskiego z drugą żoną, a także kilka zdjęć siostry pianisty zrobionych w Riond-Bosson w latach 30-tych. Pomimo iż Kolekcja Lineback to dokumenty i pisma Zygmunta Stojowskiego, są tam także wycinki prasowe i inne drobne muzealia związane z akcją pomocy dla Polski prowadzoną przez Paderewskiego w latach I wojny światowej.

Oprócz wyżej opisanych kolekcji, w ciągu wielu lat działalności Polish Music Center otrzymało z różnych źródeł asortyment periodyków i publikacji z pierwszej połowy XX w., w których są artykuły

o występach Paderewskiego, wydarzeniach politycznych i towarzyskich, a także o jego życiu prywatnym. Są wśród nich takie czasopisma jak *Etude*, *Time*, *Saturday Evening Post*, *Ladies Home Journal*, jak i wiele książek opisujących bogate życie i karierę Paderewskiego.

*** *** ***

Ignacy Jan i Helena Paderewscy. Zdjęcie ślubne, maj 1899 r. Kolekcja Lineback/Filharmonii Nowojorskiej, Polish Music Center, USC.

Założone w 1984 r. przez Wandę i Stefana Wilk, Polish Music Center przy Thornton School of Music na University of Southern California zostało oficjalnie otwarte 23 stycznia 1985 r. Kolekcja archiwalna została zapoczątkowana rękopisami partytur Witolda Lutosławskiego i Stanisława Skrowaczewskiego. Obecnie kolekcja rękopisów PMC to ponad 200 dzieł wybitnych polskich kompozytorów, takich jak m. in. Grażyna Bacewicz, Tadeusz Baird, Joanna Bruzdowicz, Zygmunt Krauze, Hanna Kulenty, Szymon Laks, Krzysztof Meyer, Krzysztof Penderecki, Marta Ptaszyńska, Bogusław

Schaeffer,

Witold Szalonek, Aleksander Tansman, Romuald Twardowski oraz Lida Zielińska. Oprócz kolekcji rękopisów i Archiwum Paderewskiego, zbiory Polish Music Center obejmują także kolekcję rękopisów Henryka Warsa (dar Elżbiety Warszawskiej w 2005 r.), kolekcję partytur filmowych Bronisława Kapera (dar jego agenta w 2007 r.), jak również kolekcja Romana Ryterbanda (dar rodziny kompozytora w 2015 r.)

Funkcje dyrektorów PMC pełnili Wanda Wilk (1985-1996), dr Maja Trochimczyk (1996-2004), oraz Marek Żebrowski (od 2004 r.). Biblioteka PMC to ponad 12 tys. obiektów, w tym ok. 3, 5 tys. partytur, 2,5 tys. książek z zakresu muzyków i muzyki polskiej jak i czasopisma *Ruch Muzyczny*, *Muzyka*, *Jazz*

Paderewski z siostrą Antoniną na tarasie w rezydencji Riond-Bosson, Szwajcaria (koniec lat 30. XX w.). Kolekcja Lineback/Filharmonii Nowojorskiej, Polish Music Center, USC.

Forum, Polish Music, oraz wiele materiałów referencyjnych (encyklopedie, słowniki, programy festiwali i koncertów). Biblioteka materiałów dźwiękowych to ponad 1 500 płyt CD, 1 000 płyt LP, ponad 500 taśm kasetowych i szpulowych oraz historyczne nagrania pianolowe, m. in. Paderewskiego. Kolejne unikalne zbiory PMC to dzieła sztuki, plakaty koncertowe i inne muzealia.

Poza działalnością biblioteczno-muzealną i badawczą, od 1994 r. PMC wydaje biuletyn informacyjny na stronie internetowej zawierający informacje o muzyce i muzykach polskich na świecie. PMC także organizuje doroczne serie koncertowe, prelekcje i konferencje na terenie University of Southern California jak i doroczny Festiwal Paderewskiego w Paso Robles.

MAREK ŻEBROWSKI

Pianista, kompozytor i autor wielu książek z zakresu muzyki i filmu. Studiował w Poznaniu, Paryżu i Bostonie. Od 1973 r. mieszka w USA, gdzie był profesorem i wykładowcą w Massachusetts Institute of Technology, University of Massachusetts, i University of California Los Angeles. Od 2004 r. pełni funkcję dyrektora Polish Music Center przy University of Southern California a od 2006 jest dyrektorem artystycznym Festiwalu im. Paderewskiego w Paso Robles. Odznaczony srebrnym medalem Gloria Artis oraz Złotym Krzyżem Zasługi, w 2012 r. wraz z Prezydentem Lechem Wałęsą i Profesorem Władysławem Bartoszewski Marek Żebrowski był uhonorowany nagrodą TVP Polonia za zasługi dla Polski i Polaków poza granicami kraju.

THE PADEREWSKI ARCHIVE AT THE POLISH MUSIC CENTER IN LOS ANGELES

MAREK ŻEBROWSKI

Ignacy Jan Paderewski (1860-1941) was a pianist, composer, politician and philanthropist. After spending his youth in Podole (now part of central Ukraine) and studying in Warsaw, Berlin and Vienna in the late 1870s and early 1880s, he made his highly acclaimed debut in Paris in 1888 and embarked upon a half-century of a very successful international performing career. Although he briefly owned the estate in Kąсна Dolna near Ciężkowice in southern Poland (1897-1903), he moved permanently to Switzerland in 1899 following his wedding to Helena von Rosen-Górska. For the next 40 years, Riond-Bosson—Paderewski's lakeside villa near Lausanne—became his residence and home to a number of important works of art, historically significant memorabilia and souvenirs of Paderewski's extensive travels, as well as a substantial library of books, documents and personal papers. After Paderewski's departure for the United States in 1940 and his death there a year later, the contents of Riond-Bosson were packed into eighty-two containers by Helena Paderewska's former personal secretary, Helena Liibke, inventoried by Paderewski's notary, Marcel Gonvers in Morges, and stored in a warehouse in Lausanne.⁵ Almost a decade later Paderewski's last will was finally found in Paris and, following the testator's dispositions, the items stored in Lausanne were transferred to Poland and placed in various archives and collections.⁶

Meanwhile, when Paderewski left Switzerland in September of 1940 accompanied by his sister Antonina and the family of his personal secretary, Sylwin Strakacz (including his wife Aniela and daughter Anne), they were able to take only a limited amount of luggage with them.⁷ Many years later, when Helena Liibke decided to leave Switzerland and resettle with the Strakacz family in Los Angeles, she brought with her a substantial amount of documents and memorabilia pertaining not only to Paderewski and his wife, but also to Liibke's own family.

5 See Małgorzata Perkowska-Waszek and Anne Appleton-Strakacz, *Za kulisami wielkiej kariery: Paderewski w dziennikach i listach Sylwina i Anieli Strakaczów*. Musica Iagellonica, Kraków, 1994

6 Ibid.

7 See Aniela Strakacz, *Paderewski As I Knew Him*. Rutgers University Press, 1949. In her entry dated September 23, 1940, we read that, "Everything in Riond-Bosson had been packed, but Sylwin and I are taking only one suitcase apiece, Mrs. Wilkonska two, and the President five. The rest, along with papers and documents, will be left in charge of Leniutka and Mr. Valloton."

Paderewski's last year of life was mainly spent in New York City except for a brief winter sojourn in Florida during the early months of 1941. After his death in June of 1941, Sylwin Strakacz left a number of Paderewski's personal effects, documents and furniture to such institutions as the Polish Museum of America in Chicago and Polish Women's Alliance of America, among others. During the second half of the twentieth century, some of the Paderewski papers and memorabilia were either donated to or acquired by the Hoover Institution at Stanford University, or obtained at various auctions by several private collectors.

*** *** ***

The Paderewski Archive at the Polish Music Center in Los Angeles is an impressive and unprecedented resource representing materials donated by different individuals and organizations over the past three decades. This Collection originated with the PMC founder and first director, Wanda Wilk, who provided first editions of scores edited by Paderewski (The Century Library of Music in Twenty Volumes), various books and artwork, including an original caricature, cartoons and other similar materials. In the late 1990s the Center's second director, Dr. Maja Trochimczyk, deposited a few historical photos of Paderewski, a draft of a personal letter, as well as postcards, press clippings and cartoons, and advertisements for Steinway and Aeolian/Duo-Art piano rolls. Also in the 1990s, the daughter of Sylwin Strakacz, Anne Strakacz-Appleton, donated to the PMC such items as Paderewski's programs from his American tours in the 1920s and 1930s, commemorative stamps, press clippings, and materials related to the Paderewski Festival that was launched in the early 1990s in Paso Robles, California.

In 2008, this already notable Paderewski collection was substantially expanded with materials donated to the Center by a private collector from California's Central Coast in conjunction with Anne Strakacz-Appleton and, at that time, was officially renamed as "Paderewski Archive: the Paso Robles Collection." Anne Strakacz-Appleton, who resided in northern California, continued to enlarge the Paderewski Archive at PMC until her death in 2015 by donating museum quality items and objects belonging to Paderewski and his wife as well as documents and books from Paderewski's library.

Among many highly interesting and unique items held in the Paderewski Archive, the most important is a collection of about one thousand photographs and negatives, highlighting Paderewski's

personal activities and business interests, many of which were previously unknown to the general public. These photos document the interiors of Paderewski's home in Switzerland, his meetings with politicians and artists, as well as entertaining his family and friends. There are also photos of Paderewski's students, and images of Helena Paderewska (shown in private, with guests, in her White Eagle uniform during the years of World War I in North America, and on her deathbed), and of Paderewski's sister, Antonina, appearing with countless guests, members of the household and other inhabitants of Riond-Bosson. There is also a rich assortment of photos from Paderewski's travels across the United States. Especially interesting are those taken in California, where Paderewski usually rested for a few weeks in the middle of his concert tours and visited his ranches in Paso Robles on California's Central Coast. The California photos offer a rare glimpse of Paderewski at leisure, playing golf, strolling on a beach, or walking among his groves of almond trees and planting grapevines at his Rancho San Ignacio. There are charming images of excursions to various Central Coast tourist attractions with friends, get-togethers with musicians or heads of state at the El Paso de Robles Hotel, and photos of Paderewski proudly showing his guests the imposing scale of his almond groves and vineyards. There are even photographs of Paderewski and his wife travelling to inspect oil wells drilled on his Santa Maria ranch.

In addition to such a rich repository of images, the Paderewski Archive at the Polish Music Center has a number of documents, including cables sent to or from Paderewski during his travels across North America. The most important and historically significant among these is a three-page handwritten and signed telegram addressed to John Smulski, a Polonia leader in Chicago. In it, Paderewski advocates establishing a Polish volunteer army that would fight with the Allies on the western front during the closing years of World War I.

Typewritten documents outlining Paderewski's tour itineraries from the late 1920s and early 1930s, including dates, concert venues and honoraria, shed light on the breadth and scope of his travels and his considerable earnings. A large selection of concert programs and newspaper clippings related to his recitals, as well as documents relating to Paderewski's honorary doctorate from USC (1923), and to the film *Moonlight Sonata* (1937) were also added to the Paderewski Archive in the 2008 gift.

Besides the documents described above, the Paderewski Archive also holds several museum-quality objects, including some of his rarest personal items. Among them is a pocket watch (a gift

from his father with the engraved incipit of Paderewski's famous *Minuet*), a few decks of playing cards (Paderewski was an enthusiastic bridge player), and jewelry (including a signet ring given to him by Queen Victoria that Paderewski vividly described in his *Memoirs*). The Polish Music Center's Paderewski Archive also contains Helena Paderewska's articles of clothing, including hand-sewn handbags, her Belgian lace collars and various hatpins. At least one relic of Paderewski's worldwide travel also survives in our collection: Paderewski's leather suitcase with handwritten identification tags and stickers from hotels and shipping lines he used on his overseas voyages.

Some of the smaller items from his Swiss residence, including original portraits and paintings from Riond-Bosson, historical maps, as well as diplomas and certificates signed by Paderewski, provide us with an intimate look at Paderewski's daily life. There are also a few musical fragments in manuscript (including an autographed incipit of his *Menuet* signed during Paderewski's first U.S. tour in 1892 and a fragment of the Finale from his Piano Sonata) that round off this category of the Paderewski Archive at the Polish Music Center.

Very importantly, our Paderewski Archive also includes items from various members of Paderewski's household who lived at Riond-Bosson until 1940 when Paderewski departed for the United States. The two most important figures among them were Helena Liibke, Madame Paderewska's personal secretary, and Sylwin Strakacz, Paderewski's right-hand man who also served as a diplomat in Polish Foreign Service until 1945.

Clearly interested in photography and given a Kodak "Brownie" camera by Paderewski (yet another item in our collection), Helena Liibke documented much of the daily life in Paderewski's Swiss residence from the early 1920s until 1940. Placing her photos in several albums, she also provided dates and identifying information about the persons in the photos, providing exceptionally valuable evidence for future generations of researchers. Among the albums created by Helena Liibke we find photos of meetings and parties at Riond-Bosson, portraits of various visiting dignitaries (Gen. Władysław Sikorski, Greek Prime Minister Venizelos, various Polish and French political figures and diplomats, representatives of American Polonia, etc.), as well as dinners at Paderewski's elegant dining table. Helena Liibke also recorded the villa's richly furnished interiors, showing Paderewski's art collection and furnishings, Paderewski's bedroom and study, and even his ample wine cellar. Liibke's photos also document Riond-Bosson's extensive grounds with parkland, gardens and hothouses (with grapes and other agricultural products testifying to Paderewski's long interest in viticulture). There are

several photos of Madame Paderewska's aviaries with henhouses and their proud owner with her prized hens and chickens.

Another rare and frankly unexpected treasure of the Paderewski Archive are the family albums of Helena Liibke (1893-1986), with photographs of her parents and siblings and a series of images showing the construction of the Trans-Siberian railway in Russia.⁸ Helena Liibke's father, a railroad engineer, supervised building of the Irkutsk sector of this monumental project. These exceptionally rare photos became part of the Paderewski Archive thanks to a generous donation by Anne Strakacz-Appleton, who also deposited with us several Paderewski-related photo albums that were originally assembled by Helena Liibke and left to Anne Strakacz-Appleton after Liibke's death in California in 1986.

After Anne Strakacz-Appleton's passing in 2015, the Polish Music Center was additionally entrusted with a considerable number of books on Polish history and literature from Paderewski's personal library and from the libraries of Sylwin Strakacz and Helena Liibke. Many of these books have been inscribed by the authors to Paderewski, his wife, Sylwin or Aniela Strakacz, Anne Strakacz-Appleton and Helena Liibke. Among them is a copy of Paderewski's *Memoirs*, touchingly inscribed by Paderewski to Helena Liibke on the eve of his final departure for the United States in September of 1940. Another very rare volume—Helena Modrzejewska's *Memoirs* with her autograph—was given to Ms. Strakacz-Appleton and then passed on to the Polish Music Center.

*** *** ***

Besides the unprecedented in scope and size gift from the Central Coast donor and Ms. Strakacz-Appleton and, later, her surviving daughters—Amy, Louisa and Marguerite—our Paderewski-related holdings were augmented by two other, significant collections that came to us independently of the Paderewski Archive. The first among them is the "Zygmunt and Luisa Stojowski Collection" donated to the Polish Music Center in 2006 by the Stojowski brothers, Alfred and Henry. Zygmunt Stojowski (1870-1946) was a pianist, composer and music educator in New York and California. A close friend of Paderewski already in the early 1880s in Kraków, Stojowski studied in Paris at the time when Paderewski made his debut there. The two remained lifelong friends, cooperating on many projects,

⁸ A more detailed biography of Helena Liibke can be found in Małgorzata Perkowska-Waszek and Anne Appleton-Strakacz, *Za kulisami wielkiej kariery: Paderewski w dziennikach i listach Sylwina i Anieli Strakaczów*. Musica Iagellonica, Kraków, 1994

not only musical. Since Paderewski had little time for teaching (and, with only a few exceptions preferred not to deal with aspiring students), he invariably sent all such inquiries to Stojowski in New York City. When Paderewski toured North America with concerts and speeches on behalf of Poland during the years of World War I, Stojowski was one of the chief organizers of many charity events and actively participated with Paderewski in a number of committees for Polish relief that counted among its membership several great Polish artists and distinguished members of American society.

Thus, a significant number of items in the Zygmunt and Luisa Stojowski Collection relate closely to the Paderewski Archive and supplement it by providing additional documentation in several subject areas. Zygmunt Stojowski and his wife Luisa (also a pianist) collected press clippings relating to Paderewski's concerts and political appearances in the United States. The Stojowski Collection also includes a letter from Paderewski's sister Antonina Wilkońska to Luisa Stojowska, sent from Florida to New York City in March of 1940, and an orchestral score of Paderewski's "Polonia" Symphony with indications of cuts sanctioned by the composer during rehearsals and recorded by Luisa Stojowska. Another important aspect of the Stojowski Collection is a series of documents, artifacts and images relating to the Polish Relief Fund, an organization established by Paderewski to assist Poland during the years of World War I.

At the forefront of many fundraising activities and political meetings, Stojowski saved postcards with images of Poland and her inhabitants painted by Władysław Benda. Commissioned by Paderewski, these cards were sold throughout the United States to aid the Polish cause during the years 1915-1919. Other items from the years of World War I include invitations, press articles, lapel pins and stamps related to and benefitting the Polish Relief Fund. Still another item in the Stojowski Collection is the "Paderewski Scrapbook," with 26 pages of clippings from newspaper articles, reviews and concert advertisements, dating mostly from the 1920s through the early 1940s.

Another interesting item in the Stojowski Collection is a photo of Ernest Schelling (1876-1939), a truly fascinating and little-known figure today. A close friend of Paderewski, Schelling was also a composer and concert pianist (and, informally, a Paderewski student). He owned a summer home near Lausanne and was a frequent visitor to Paderewski's residence Riond-Bosson nearby. During World War I, Schelling served in U.S. Army Intelligence Corps and later, together with Paderewski in Paris, was involved in assembling the legendary Kosciuszko Squadron that fought the Bolshevik Army in southern Russia.

The other collection that further enhances our Paderewski Archive is the “Lineback/New York Philharmonic Collection,” donated to the Polish Music Center in 2007 through the good offices of violinist Hanna Lachert in New York City. The most valuable items in the Lineback Collection (that represents items related to Zygmunt Stojowski in possession of the New York Philharmonic) include wedding photographs of Paderewski with his wife and a few photos with his sister Antonina, taken in the late 1930s at Riond-Bosson. Although it mostly features documents and writings of Zygmunt Stojowski, the Lineback Collection also includes press clippings and artefacts related to Paderewski’s aid to Poland during World War I, among other, smaller items.

Besides these collections, over the years the Polish Music Center has received from a variety of sources various magazines and periodicals from the first half of the 20th century, with articles pertaining to Paderewski’s concerts, political and social events, and private life. Among these are such publications as *Etude*, *Life*, *Time*, *Saturday Evening Post*, *Ladies Home Journal*, as well as books that cover Paderewski’s long and eventful life and career.

*** *** ***

Founded in 1984 by Wanda and Stefan Wilk, the Polish Music Center [PMC] at the USC Thornton School of Music was officially opened on 23 January 1985. Its archival collection began with gifts of manuscripts by Witold Lutosławski and Stanisław Skrowaczewski. Currently, PMC Manuscript Collection holds well over 200 works by leading Polish composers, including Grażyna Bacewicz, Tadeusz Baird, Joanna Bruzdowicz, Zygmunt Krauze, Hanna Kulenty, Szymon Laks, Krzysztof Meyer, Krzysztof Penderecki, Marta Ptaszyńska, Bogusław Schaeffer, Witold Szalonek, Alexander Tansman, Romuald Twardowski and Lidia Zielińska, among others. In addition to the Manuscript Collection and the Paderewski Archive, PMC collections also include the Henryk Wars/Henry Vars Collection (donated by his widow Elizabeth in 2005), Bronisław Kaper Collection (donated by his agent in 2007), and Roman Ryterband Collection (donated by his family in 2015).

PMC directors have included Wanda Wilk (1985-1996), Dr. Maja Trochimczyk (1996-2004), and Marek Zebrowski (2004 –). The PMC library holds approximately twelve thousand items, including about 3,500 music scores, 2,500 books about Polish music and musicians, as well as periodicals (including *Ruch Muzyczny*, *Muzyka*, *Jazz Forum*, and *Polish Music* among others), and various

reference materials (encyclopedias, dictionaries, concert and festival programs). The PMC sound library has 1,500 CDs, 1000 LPs and over 500 tapes as well as historical piano roll recordings, including those made by Paderewski. Other unique items include artwork, concert poster collection, and other art objects.

Besides being a library, museum and research institution, since 1994 PMC publishes its monthly Newsletter online with information about Polish music and musicians worldwide. The Polish Music Center also organizes annual concert series, presentations and conferences on the USC campus and all around California, including the Paderewski Festival in Paso Robles.

MAREK ŻEBROWSKI

Marek Zebrowski began studying piano at the age of five. After graduating with the highest honors from the Poznań Music Lyceum, he studied with Robert Casadesus and Nadia Boulanger in France and Russell Sherman at the New England Conservatory of Music in Boston, where he received his Bachelor's and Master's Degrees. Hailed as "firm and eminently musical" by the Boston Globe, "strong and noble" by the Washington Post, and accorded highest accolades by the world press, Marek Zebrowski has appeared as soloist in recital and with symphony orchestras throughout the world. He has recorded works by Bach, Beethoven, Chopin, Debussy, Scriabin and Prokofiev for the Polish Radio and works by Ravel and Prokofiev for Apollo Records in Germany, and his performances and compositions are featured on the Titanic Records and Harmonia Mundi labels.

Recognized as a composer with a catalogue of orchestral and chamber works, piano compositions and transcriptions, and film and stage scores, Mr. Zebrowski has received commissions from Meet the Composer and The New England String Quartet, among others, as well as composition prizes in the Netherlands. Mr. Zebrowski's works were premiered throughout the United States, Germany, Italy, The Netherlands, Poland, and South Africa. For the past several years he has collaborated with director David Lynch and their album of free improvisations, Polish Night Music, was released in April of 2008.

Marek Zebrowski has lectured for the Pacific Symphony Orchestra, Boston Symphony Orchestra, Harvard University, and The New England Conservatory of Music, and for several years was a contributing writer for the Boston Book Review. He has given master classes and has coached various chamber music ensembles and chamber orchestras. His academic career included teaching at the University of Massachusetts, the Massachusetts Institute of Technology, and UCLA. He has authored *Celebrating Chopin & Paderewski*, *Paderewski in California* and several other books about film directors and cinematographers, published by the Tumult Foundation. The 2007 recipient of the Silver Gloria Artis medal from Poland's Minister of Culture and National Heritage, in 2011 Mr. Zebrowski was recognized with the Telly Award for his score to a documentary film, *The Labyrinth* and awarded the Golden Cross of Merit by the President of Poland. In April 2012, together with President Lech Wałęsa and Professor Władysław Bartoszewski, Marek Zebrowski was honored by TV Polonia with the Award for the Promotion of Poland and Polish Culture abroad.

Currently, Mr. Zebrowski resides in Los Angeles and serves as the Director and Curator of the Polish Music Center at USC, and the Artistic Director of the Paderewski Festival in Paso Robles, California. Marek Zebrowski is a Steinway Artist.